

ÓBUDA IS MEGINDUL . . .

Kempelen Agoston fővárosi tanácsnok érdekes előadás keretében bejelentette a minap, hogy Óbuda nagyarányú városrendezési terve elkészült s rövidesen megindul a város fejlődése. Az új híd megépítésével indul meg ez a fejlődés. Az új híd, mely érinti a Margitsziget északi csúcsát és keresztülvágja a hajógyári szigetet: a Hungária út forgalmát köti össze Óbudával. Gyönyörű képet festett Kempelen tanácsnok Óbuda jövőjéről. Széles utakat, remek parkokat és kertes palotákat, meg villákat rajzolt bele Óbuda plánumába. Szívesen elhittük neki, hogy Óbuda lesz egykor — bizonyára nemsokára — Budapest kertvárosa; a főváros villa-fertálya és majdan itt építenek palotát a gazdagok. Mi tagadás benne, jólesett hallani ezt a sok-sok ígéretet, mert a mai Óbuda őszintén szólva nagyon szegényes, már szinte falusias és bizony-bizony ráférne egy kis sminkelés.

Harmadfélszáz esztendővel ezelőtt, mikor Lotharingiai Károly seregei visszafoglalták Buda várát a töröktől; a győztes hadak föllig rombolták Óbudát, de felperzselték Budát és Pestet is. Buda és Pest sok-sok idő múltán, sok munka és szorgalom árán mégis csak megújódott és gyönyörű fővárosává lett az országnak. Épül, szépül, gyarapszik ma is. Csak Óbudát nem tudta kimozdítani helyéből az idő sodra. Habitusa kétszáz esztendő alatt alig változott. Olyan, mint a szegény rokon a gazdag háztartásban. Füttyölve a haladásra, fittyet hányva a fényes szomszédságra, századokon keresztül máig megmaradt annak, ami volt: mezővárosnak. *Négyezer épülete közül háromezernegyyszáz ma is földszintes s hatvankétészfélezer ember lakik benne. Ötven évvel ezelőtt még kétannyi volt a németül beszélő sváb lakója, mint a magyar. Ma már hatvankétészfélezer közül csak háromezerkétszáz nem beszél magyarul.* Megmagyarosodott Óbuda. De a szomszéd budaiak azért tréfásan még mindig braunhaxlereknek nevezik őket, mert Óbuda derék, szorgalmas lakossága között ma is sok a szőlősgazda, a vincellér, ki a saját borát méri.

Borissza pestiek

Mi, borissza pestiek szeretjük az óbudai bort, sőt azt merném mondani, hogy a barátságos kívül a pesti embert legfőképpen a bor, meg a paprikás hal fűzi Óbudához. Nem lehet tagadni, hogy egyik-másik óbudai kocsmában felségesen vacsorázik, akinek a megfelelő gyomor-készsége is megvan hozzá. Főzni is jól főznek, de a boruk sem rossz. Boldogult *Krudy Gyula* is szerette Óbudát. *Kéhliné* borát itta legszívesebben. Nem tisztán, hogy meg ne ártson. Baráti társaságával — írókkal, újságírókkal — gyakran kereste fel *Kéhliné* vendéglőjét, de mindig csak este, mikor már besötétedett, mert ilyenkor lehangulatosabb Óbuda. A romantikát persze mindenki magával vitte Pestről, mert romantika kevés van Óbudán. Borozgatás után rendszeren betértek feketére a Bródy-kávé-

házba, mert a Bródy-kávéház épp olyan nevezetessége Budának, mint *Kéhliné*, a zsidó templom, a kiscelli kastély, vagy a Flórián téri római fürdő.

Egy időben nagyon divatban volt Óbuda. A pesti vacsorázó kompániák nyári estéken rajokban lepték el a nevezetesebb kocsmákat s mikor jóllaktak, vígan énekelték a cigánnyal:

*Jöjjen Óbudára
Friss tőrös csuszára,
Az asztal tarka-barka,
Rajta jó kadarka,
A söntésben számmli szól,
Ott lehet ám inni jól...*

Napvilág mellett kisebb az idegenforgalma ennek a vén városnak, mint holdvilágnál. Pedig Óbuda napvilág mellett is érdekes, mert minden földszintes ház avult falából egy-egy római emlék integet felénk. A girbe-görbe uccák földjét római légiók taposták valamikor és két évezredes sírkövekből, meg aquincumi téglákból építették újra ezt a várost harmadfélszáz esztendővel ezelőtt a Zichy-familia sváb gyarmatosai.

A gróf Zichyek Óbudája

A sváb gyarmatosokat vászonkői gróf *Zichy Péter* kezdte telepíteni Óbudára. Óbuda eredetileg a komáromi vár-birtokokhoz tartozott. Ezeket a birtokokat váltotta magához 1659-ben 57.518 forinton *Zichy István* kamarai elnök. A birtokhoz Komáromon kívül Pilis vármegyében egy város, 14 falu és 12 puszta tartozott. Ezek közül Buda környékén és szomszédságában terült el Óbuda, Tök, Budakesz, Szentendre, Bogdány és Tótfalu helységek, nemkülönben Monostor, Torda, a váci-rév, Szentpéter és Várad pusztahelyek. Mikor a lothringeni herceg seregei visszafoglalták Buda várát: így került Óbuda *Zichy István* kezére. A kamaraelnök nem sokáig élvezhette a nagy gazdagságot, mert hét évvel a nagy diadal után, 1693-ban meghalt. Fia: *István gróf* 1700-ban követte apját a másvilágra, úgyhogy a vagyonszerző kamaraelnök unokájának, *Péter grófnak* jutott a feladat, hogy a földig rombolt Óbudát benépesítse és felépítse. Gróf *Zichy Péter* poétalélek, kit első felesége, homonnai *Drugeth Klára* mátkasága idején néhány magyar költemény megírására ihlett. A fiatalasszony hamar elhalt. Péter gróf másodszor is megnősült; gróf *Bercsényi Zsuzsanna* lesz a felesége, kinek számára Péter gróf németnyelvű imakönyvet ír. Péter gróf poéta-kedvtelése mellett nekilát Óbuda újjáalkotásának. Amint említettük: ő ülteti meg sváb gyarmatosokkal a várost és ezek a sváb gyarmatosok építik fel Óbudát ezernyolcszáz esztendő s római sírkövekből és téglákból, melyeket Aquincum földjéből ástak ki.

Schoen Arnold, a kitűnő műtörténész írja meg, hogy *Zichy Péter*, meg a felesége mi mindent építettek Óbudán. Sok ideje ugyan nem igen volt *Zichy Péternek* az építéshez, mert 1726-ban ő is befejezte életét, azonban özvegye folytatta a munkát. Így a kiscelli kastélyt, a trinitariusok zárdájának és templomának építését szintén gróf *Bercsényi Zsuzsanna* kezdte építeni. Az építkezést azonban már csak *Zichy Péter* fia: *Miklós gróf* fejezte be, mert anyja, *Zsuzsanna grófnő* is hamarosan meghalt. *Miklós gróf* 13 évvel élte túl az anyját. Míg élt, elvonult életet élt. Szerette a zenét. Ebben a passziójában és a vallásosságban élte ki magát. Egyébként az 1746 június 17-én Budáról kiűzött 36 zsidó család közül 13 családot gróf *Zichy Miklós* oltalmába vett és Óbudán adott nekik új otthont.

Óbuda nem fizetett rá a zsidó gyarmatosokra, mert felvirágoztatták a város kereskedelmét és iparát.

Zichy Miklós özvegye: gróf *Berényi Erzsébet* ugyanolyan vallásos, jámbor, jó lélek volt, mint boldogult férje. Nagy híve egyházának, bőkezű segítője a szegénynek. Nemeslelkű pátronusa volt az óbudai zsidóknak is. Férje halála után mindössze nyolc esztendőig bibelődik a gazdasággal. Akkor aztán, 1766-ban tizenhatezer forint évjáraték ellenében Óbudát és a hozzátartozó falvakat és pusztákat átadja a királyi kamarának. Ebből lesz aztán *Mária Terézia* idejében az óbudai kamarauradalom.

Római emlékek

Az 1777-ben Budára helyezett nagyszombati egyetem egyik tudós tanára, *Schönwiesner István* 1778-ban véletlenül bukkan rá az óbudai Flórián téren arra a római világhól maradt meleg fürdőre, mely alkalmat adott rá, hogy tovább kutasson a rómaiak nyomdokain és felfedezze Aquincumot. Idővel aztán kiásták a föld alól az archeológusok azt a kelta eredetű várost, melyen később a római birodalom egyik legszélső őrserege, az alsó Pannoniában állomásozó II. segédlegió ültött táborát. A tábor mellett város épült, melynek több mint hatvanezer lakója lehetett, akárcsak ma Óbudának. Az archeológusok ásataiból kiderült, hogy milyen modern város volt ez a római város. Pompás házsorai, légfűtéses fürdői, amphitéátrumai, pompás templomai, vízvezeték és kórházai voltak. Főuccái kétoldalt ki voltak kövezve. A tudósok a föld mélyéből kiástak egy Mithra-templomot és legújabban kiástak egy őskeresztény templomot, meg egy viziorgonát. Körülbelül négyszáz esztendőig élt ez a város. Ezután jöttek a hunok, rátörtek az ivarok és elpusztítottak mindent. Nem maradt a város helyén semmi, még kelta eredetű nevét is elmosták a századok.

Azután megint új világ támadt Óbuda helyén. De Óbuda története különben is tele van érdekes, színes, mondaszerű elemekkel. A krónikák több olyan nagyszabású alkotásról emlékeznek meg, melyeknek ma még a hült helyét is hiába keressük. Az anjouházi királyok várat építettek Óbudán, melyet menyének adományozott Nagy Lajos király. Özvegy korában itt lakott *Mátyás anyja: Szilágyi Erzsébet*. A vár utolsó birtokosa a török betörés idején *Mária* volt, a szerencsétlen II. Lajos özvegye. Budavár visszavétele után, 250 évvel ezelőtt, ismét romokban hevert Óbuda. Újonnan kellett megépíteni és most ismét új korszak vár erre az öreg, sokat látott, sokat megélt városra. Óbuda megint megindul a fejlődés útján. A plánum már kész és lehet, hogy egy-két évtized múlva a fejlődésben el fogja érni a római várost: Aquincumot, hol már kétezer évvel ezelőtt volt kórház, vízvezeték, cirkusz és trotoár.

Pásztor Mihály